

‘सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीतील प्रकल्पाबाबत विविध दाव्यांच्या विवादाचा निपटारा करण्याकरिता गठीत लवादप्रकरणात क्षेत्रीय स्तरावरील प्राधिकृत अधिकारी यांनी अनुसरावयाच्या विशिष्ट कार्यपद्धतीबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक बांधकाम विभाग
शासन परिपत्रक- क्रमांक खाक्षेस-२०१८/ प्र.क्र.६७/ रस्ते-९ अ
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-३२.
दिनांक- १० नोव्हेंबर २०२३

- वाचा:-१. लवाद व समेट अधिनियम, १९९६
२. लवाद व समेट अधिनियम (सुधारणा), २०१५ क्र.०३/२०१६
३. लवाद व समेट अधिनियम (सुधारणा), २०१९ क्र.३३/२०१९

प्रस्तावना:-

सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीतील विविध प्रकल्पाच्या उद्योजकाने केलेल्या दाव्यांचा निपटारा करण्याच्या अनुषंगाने एकसदस्यीय / त्रिसदस्यीय लवाद गठीत करण्यात येतात. बहुतांश लवाद निवाडे शासनाच्या विरोधात जातात, असे निदर्शनास येत आहे. लवाद व समेट अधिनियमातील तरतुदीनुसार Arbitral award set aside करणेकरीता मर्यादित कारणे नमूद करण्यात आली आहेत. जसे की- Incapacity, Arbitration agreement not valid under law, Not given proper notice of the appointment of an arbitrator, Decisions on matters beyond the scope of the submission of arbitration, Arbitral procedure not in accordance with the agreement. त्यामुळे लवाद निवाड्याविरोधात मा.न्यायालयात दाखल बहूतेक अपील देखील खारीज होतात, असे दिसून येते. यामुळे लवादाची कार्यवाही प्रगतीत असतानाच शासनाची बाजू अधिक प्रभावी व तांत्रिकदृष्ट्या अचूकपणे मांडणे अनिवार्य आहे.

यानुषंगाने लवाद प्रकरणात शासनाच्या वतीने प्राधिकृत करण्यात आलेल्या क्षेत्रीय स्तरावरील अधिकारी यांनी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. याबाबत पुढीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

शासन परिपत्रक

लवादप्रकरणात क्षेत्रीय स्तरावरील प्राधिकृत अधिकारी यांनी अनुसरावयाच्या विशिष्ट कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे विहीत करण्यात येत आहे:-

१) लवादकाची नियुक्ती

लवादकांची नियुक्ती कलम १० च्या तरतुदीप्रमाणे करणे आवश्यक आहे. लवाद प्रकरणी दोन्ही पक्षांना लवादाची संख्या निश्चित करण्याची मुभा आहे. तथापि, संख्या सम नसावी. लवाद नियुक्त प्रक्रियेमध्ये पक्षकारांचे एक मत न झाल्यास त्रिसदस्यीय लवादक असेल याची दक्षता घ्यावी.

२) लवादकाचे शुल्क

लवादकास अदा करावयाचे शुल्क लवाद व समेट कायद्यातील कलम ११ (१४) चौथ्या अनुसूची प्रमाणे अनुज्ञेय राहिल.

Fourth Schedule

Sum in dispute	Model fee
Up to Rs.५,००,०००	Rs.४५,०००
Above Rs.५,००,००० and up to Rs.२०,००,०००	Rs.४५,००० plus ३.५ per cent of the claim amount over and above Rs.५,००,०००
Above Rs.२०,००,००० and up to Rs.१,००,००,०००	Rs.९७,५०० plus ३ per cent of the claim amount over and above Rs.२०,००,०००
Above Rs.१,००,००,००० and up to Rs.१०,००,००,०००	Rs.३,३७,५०० plus १ per cent of the claim amount over and above Rs.१,००,००,०००
Above Rs.१०,००,००,००० and up to Rs.२०,००,००,०००	Rs.१२,३७,५०० plus ०.७५ per cent of the claim amount over and above Rs.१,००,००,०००
Above Rs.२०,००,००,०००	Rs.१९,८७,५०० plus ०.५ per cent of the claim amount over and above Rs.२०,००,००,००० with a ceiling of Rs.३०,००,०००

Note: In the event, the arbitral tribunal is a sole arbitrator, he shall be entitled to an additional amount of twenty-five per cent on the fee payable as per the table set out above

३) लवाद प्रक्रियेदरम्यान अनिवार्य उपस्थिती

लवाद प्रकरण हे अर्ध न्यायीक (Quasi Judicial) कार्यपद्धतीचे असून, लवाद प्रकरणातील प्रत्येक सुनावणीस अधीक्षक अभियंता यांनी व्यक्तीशः हजर रहाणे व त्यामध्ये सक्रीय सहभाग नोंदविणे अनिवार्य करण्यात येत आहे व त्यासाठी सुनावणीच्या दिवशी असलेल्या इतर शासकीय कामकाजातून अधीक्षक अभियंता यांना सुट देण्यात येत आहे.

मुख्य अभियंता यांनी लवाद प्रकरणात होणाऱ्या सुनावणीपैकी किमान ५०% सुनावणीस व्यक्तीशः उपस्थित रहावे व अधीक्षक अभियंता यांनी १००% सुनावणीस व्यक्तीशः उपस्थित रहावे व त्यामध्ये सक्रीय सहभाग नोंदवावा.

अपवादात्मक परिस्थितीत लवादाच्या सुनावणीस उपस्थित न राहिल्यास संबंधित मुख्य अभियंता/अधीक्षक अभियंता आवश्यक कारणे अभिलिखित करावीत.

लवाद निवाड्यास सहमती अथवा त्याविरोधात करावयाचे अपीलाने प्रस्ताव शासनास सादर करताना अनुपस्थितीची अभिलिखित कारणे प्रस्तावासोबत सादर करणे अनिवार्य राहिल.

४) लवादासमोर शासनाची बाजू मांडणारे विधी तज्ञ

लवादकासमोर शासनाची बाजू सक्षमपणे व प्रभावीपणे मांडणेकरीता आवश्यकते नुसार विधी तज्ञाची नेमणूक करणेबाबत आवश्यक प्रस्ताव मुख्य अभियंता यांनी शासनास सादर करण्याची कार्यवाही करावी.

५) लवादासमोर शासनाची बाजू मांडणारे वित्तीय /तांत्रिक विधी सल्लागार

लवादासमोर बाजू मांडण्यासाठी वित्तीय /तांत्रिक विधी सल्लागार यांच्या नियुक्तीचे अधिकार मुख्य अभियंता यांना शासन निर्णय क्रमांक खाक्षेस-२०१८/ प्र.क्र.७५/ रस्ते-९ अ, दि.२५.०१.२०१९ व दि.०१.०१.२०२०अन्वये प्रदान करण्यात आले आहेत. मुख्य अभियंता यांनी त्यांचे स्तरावर नामांकित वित्तीय सल्लागार/ तांत्रिक विधी सल्लागार तज्ञांची नेमणूक करावी.

६) लवादासमोर सादर करावयाच्या Statements of claim and defence बाबत.

कलम २३ नुसार Statements of claim and defence लवादकाच्या नियुक्तीनंतर सहा महिन्यांच्या कालावधीत पूर्ण करणे आवश्यक आहे. लवादासमोर शासनातर्फे सादर करण्यात येणारे Statement of Defence व Statement of Claims हे लवाद प्रकरणाच्या निर्णय प्रक्रियेतील गाभा असल्यामुळे Statement of Defence / Statement of Claims सादर करतांना संबंधित अधीक्षक अभियंता व मुख्य अभियंता यांनी सदर सादरीकरण परिपूर्ण असल्याची व्यक्तीशः खात्री करावी व सदर सादरीकरणामध्ये कुठल्याही उणिवा राहणार नाहीत याची खबरदारी घ्यावी.

सादर करावयाचे Statement of Defence / Statement of Claims हे विधी तज्ञ, तांत्रिक विधी सल्लागार (Techno legal consultant) , वित्तीय सल्लागार यांचे अभिप्राय व सल्ल्याने तपासून मुख्य अभियंता यांनी प्रमाणित करणे अनिवार्य आहे.

Statement of Defence / Statement of Claims माहिती मुदतीत पूर्ण न झाल्यास लवादकाच्या सहमतीने सदर तपशील दुरुस्त करणे अथवा अतिरिक्त तपशील सादर करण्याची कार्यवाही करणे आवश्यक राहिल.

७) लवाद प्रक्रिया पूर्ण करण्याचा कालावधी

कलम २९ (अ) नुसार_Completion of pleadings नंतर लवाद प्रक्रिया १२ महिन्यात पूर्ण करणे आवश्यक आहे. लवादाची कार्यवाही विहित मुदतीत पूर्ण न झाल्यास लवादाचा खर्च, विधी तज्ञ यांची फी याचा अधिकचा आर्थिक भार शासनास सोसावा लागतो. सदर बाब संबंधित मुख्य अभियंता व अधीक्षक अभियंता यांनी लवादकास व अपील प्रकरणी मा. न्यायालयास निर्दर्शनास आणून द्यावी.

लवादाचा अंतिम निवाडा शासनविरोधात गेल्यास याबाबत अंतिम निर्णयाच्या दिनांकापर्यंतचे व्याज संबंधित उद्योजकास अदा करावे लागू शकते. यानुषंगाने सदर प्रकरणी होणारा विलंब लवादकास व अपीलात गेल्यास मा. न्यायालयाच्या निदर्शनास आणणे आवश्यक आहे.

८) लवाद निवाड्याविरोधात अपील दाखल करणे

लवाद निवाड्याविरोधात कलम ३४ अंतर्गत ३ महिन्यात अपील करण्याची सुस्पष्ट तरतूद सदर कलमामध्ये नमूद करण्यात आली आहे. त्याबाबत खालील कारणे नमुद आहेत-

- Incapacity.
- Arbitration agreement not valid under law.
- Not given proper notice of the appointment of an arbitrator.
- Decisions on matters beyond the scope of the submission of arbitration.
- Arbitral procedure not in accordance with the agreement.

९) मा.न्यायालयात Arbitration Award set aside करण्याची तरतूद

कलम ३४ मध्ये याबाबत खालील कारणे नमुद आहेत-

- Dispute is not capable of settlement by arbitration.
- Conflict with the public policy of India.(fraud or corruption, contravention with the fundamental policy of Indian law, conflict with basic notions of morality or justice)

१०) प्रतिदावे

तपासणी व फेर तपासणीसाठी मुख्य अभियंता / अधीक्षक अभियंता यांनी पूर्ण तयारीसह सबळ व आवश्यक प्रश्न तयार करून ते पत्रान्वये आपले अभिप्रायासह पाठवावे. प्रतिदाव्याची (Counter Claims) रक्कम ही शक्यतोवर दाव्याच्या (Claims) च्या रक्कमेहून जास्त असावी. लवादसमोरील कार्यवाही व त्यामधील निर्णयाबाबत शासनास वेळोवेळी अवगत करावे.

लवाद निवाड्या विरुद्धात मा.न्यायालयात अपिल करण्याच्या मर्यादित करणे पाहता लवादाची कार्यवाही प्रगतीत असताना शासनाची बाजू प्रभावीपणे, सक्षमपणे व तांत्रिकदृष्ट्या अचूकपणे मांडणे आवश्यक आहे. त्याअनुषंगाने लवाद प्रकरणात क्षेत्रीय स्तरावरील अधिकारी यांनी अनुसरावयाच्या विशिष्ट कार्यपद्धती वरील प्रमाणे निर्गमित करण्यात येत आहे.

वरील सर्व ठळक मुद्दे हे Arbitration Act १९९६ नुसार निर्गमित करण्यात येत आहे. मूळ Arbitration Act १९९६ मधील सर्व तरतूदी देखील लागू राहतील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र २०२३१११०१५४३१२४६१८ असा आहे. सदर शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ललितागौरी गिरीबुवा)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (सा.बां.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. अपर मुख्य सचिव (सा.बां.), मंत्रालय, मुंबई.
३. सचिव (रस्ते/बांधकामे), सा.बां.विभाग, , मंत्रालय, मुंबई
४. सर्व मुख्य अभियंता, सा.बां.प्रा.विभाग.
५. सर्व अधीक्षक अभियंता, सा.बां.मंडळ.
६. सर्व कार्यकारी अभियंता, सा.बां.विभाग.
७. निवडनस्ती (रस्ते-९)